

Радмило Б. ПЕКИЋ*

Универзитет у Приштини

Филозофски факултет Косовска Митровица

Одсек за историју

Косовска Митровица

СТАНОВНИШТВО ДРАЧЕВИЦЕ У ДУБРОВНИКУ (XIV–XV ВИЈЕК)**

Анстракт: У зависности од политичких прилика, познато је да током средњег вијека Дубровник насељаван становништвом из његовог непосредног залеђа. У овом раду аутор се ограничио на становнике из средњовјековне Драчевице, који су одлазили у Дубровник XIV–XV вијека. Након доласка у Дубровник, највећи дио њих запошљавао се и остајао у граду под Срђем или околини, а мањи дио је одлазио да служи на Апенинском полуострву.

На темељу необјављених и објављених дубровачких извора поименично се презентују становници из средњовјековне Драчевице, које је као најамна радна снага одлазило да служи, а мушка популација учи различите занате у Дубровнику.

Циљ рада је да се на основу извора и литературе употпуни историјска слика о средњовјековној Драчевици у наведеном периоду.

Кључне ријечи: Драчевица, Дубровник, средњи вијек, слуге, занатлије, миграције.

* bijeljani@yahoo.com

** Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије *Косово и Метохија између националног идентитета и евроинтеграција* (Ев.бр. 47023).

*

Према византијском цару и историографу К. Порфирогениту, а затим и познатом Летопису попа Дукљанина, Жупа Драчевица је још од X вијека била једна од девет жупа Травуније, односно Требињске области. Драчевица је са извјесним промјенама била у саставу средњовјековних српских држава.¹

У доба цара Уроша V, Требињска област, а самим тим и Драчевица, била је под управом кнеза Војислава Војиновића, кога наслеђује синовац Никола Алтомановић.² Након пропасти Алтомановића, од 1373. до 1377. године, Требињском области, у чијем саставу је била и Драчевица, владао је зетски владар Ђурађ Балшић, а затим од 1377. године босански владар Твртко I Котроманић.³

Да би смањιο економски утицај Дубровчана, краљ Твртко I је у Драчевици 1382. године подигао град Св. Стефан, данас Херцег Нови, и под њим у Суторини отворио солни трг. На протест и молбу Дубровчана да је то супротно старим правилима да се со може продавати само у Дубровнику, Дријевима, Котору и Св. Срђу, Твртко I је одговорио тако што је издао повељу 2. децембра 1382. године у Бишћу код Мостара, којом је укинуо трг соли у Суторини.⁴

Послије смрти краља Твртка I Котроманића, војвода Влатко Вуковић и Павле Раденовић заузели су и међусобно подијелили Требињску област. Драчевицом су управљали властелини из куће Косача.⁵ У дубровачким изворима евидентирани су људи из Драчевице, поданици војводе Сандаља Хранића.⁶ Касније се помињу поданици Сандаљевог насљедника Стефана Вукчића Косаче, и његовог сина херцега Влатка. Поред осталих, поданик херцега Стефана био је Брајо Љубишић из Драчевице, који је 1457. године оптужен да је покрао Николу Добрашиновића.⁷ Девет година касније

¹ Ђ. Тошић, *Требињска област у средњем вијеку*, Београд 1998, 14, 63.

² Г. Томовић, *Војиновићи*, Споменица академика Симе Ћирковића, Београд 2011, 355–363.

³ С. Ћирковић, *Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964, 135; Ђ. Тошић, *Требињска област у средњем вијеку*, 87.

⁴ П. Драгичевић, *Повеља краља Твртка I којом укида трг соли у Суторини*, Грађа о прошлости Босне 3, (2010) 69–80.

⁵ Е. Kurtović, *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Sarajevo 2009, 39.

⁶ DAD, Div. Canc. XXXIV, f. 89 (5. III 1402).

⁷ Nicola Dobrasinouch coram domino Rectore ser Nicolino de Bascho lamentatur contra Braium Gliubissich de Sdrazeuiza hominem chercech [...]. DAD, Lam. de for. XXXII, 150' (16. II 1457).

оптужени су Павле Хребелјановић и Иваниш Миљановић, племићи херцега Влатка из Драчевице.⁸ Подручјем Драчевице владале су Косаче све до пада под власт Османлија. Један дио Драчевице Османлије су заузеле 1481. године, а дефинитивни пад Херцеговине догодио се падом Новог, почетком 1482. године.⁹

У досадашњој историографији мало је пажње посвећено средњовјековној историји Драчевице. Крајем шездесетих година прошлог вијека М. Злоковић је написао рад о Жупи Драчевици, на темељу објављених которских извора и литературе.¹⁰ Поред М. Злоковића треба истаћи истраживања незаобилазног Б. Храбака, који се бавио овим подручјем од времена оснивања града Новог 1382. године до пада под власт Османлија 1482. године, као и каснијим периодом.¹¹ Такође, фрагментарних података о миграцијама становника Драчевице у наведеном периоду можемо пронаћи и у другим радовима Б. Храбака и Д. Динић-Кнежевић, који су се овим питањем бавили у склопу ширих тема.¹²

Међутим, значајан број архивских докумената о средњовјековној Драчевици и њеном становништву сачуван је у различитим серијама Дубровачког архива, тако да разна питања везана за њену средњовјековну прошлост нису у потпуности истражена. У разним купопродајним уговорима канцеларије и нотаријата, кредитним, судским и другим књигама Дубровачког архива помиње се становништво Драчевице.¹³ Такође је неопходно истаћи, у међувремену, када је рад већ био припремљен за предају, приређене су и објављене три књиге извора из Дубровачког архива, из познате серије *Diversa Cancellariae*, од књиге XIII (1341–1342) до књиге CXIV (1525–1526). Између осталих, у њима се налазе и уговори које су становници Драчевице склапали ради

⁸ DAD, Lam. de for. XXXVIII, f. 25 (29. IX 1466).

⁹ С. Ћирковић, *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, Београд 1964, 245–267; В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, Београд 1979, 126–138.

¹⁰ М. Злоковић, *Словенска жупа Драчевица*, Бока 1 (Херцег Нови 1964) 51–72.

¹¹ В. Hrabak, *Herceg-Noví u doba bosanskohercegovačke vlasti (1382–1482)*, Вока 10 (Herceg-Noví 1978) 7–31.

¹² Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва из јужнословенских земаља у Дубровник током средњег века*, Нови Сад 1995, 44–45; Б. Храбак, *Из старије прошлости Босне и Херцеговине*, књ. I, Београд 2003, 144–180.

¹³ Milos Radouanich de Draceuiça [...]. DAD, Div. Canc. IX, f. 40' (26. III 1329); XVIII, f. 4' (29. III 1354); XVIII, f. 70 (13. VI 1355); XX, f. 90 (6. I 1366); XXXVI, f. 225 (14. IX 1407); Deb. Not. VIII, f. 80 (30. VIII 1370); f. 92 (9. X 1377), etc.

служења и учења заната.¹⁴ Међутим, у овом раду уговори које су склапали становници Драчевице о служењу и учењу заната навођени су према изворним књигама Дубровачког архива.

Током XIV и XV вијека, усљед егзистенцијалне угрожености и трагања за бољим животом, младо становништво из разних насеља Драчевице одлазило је у Дубровник да тражи посао и да научи неку занатску вјештину. Поред својевољног одласка, често су родитељи или ближа родбина у Дубровник доводили малољетну дјецу и давали их у најам на дугогодишњи период. Важно им је било да дјеца преживе, надајући се да ће се кроз живот некако снаћи. Неки од њих остајали су у Дубровнику и на сусједнима острвима, радећи као слуге и слушкиње, док је други дио проналазио послодавце из разних крајева Италије и затим одлазило да ради у истом својству на Апенинско полуострво. Тако је 17. фебруара 1310. године Десимир Добројевић из Драчевице у Дубровник довео сина Братослава и дао га у најам да служи мајстора Јакоба Боновентуру (Добрасрећа) из Болоње, у периоду од 25 година.¹⁵

Нешто више од мјесец дана касније, Мила, жена покојног Братка из Драчевице, у Дубровник је довела сина Милтена и дала га у најам да служи Пасквала Стефанија из Берлате, у периоду од осам година. Два дана касније Великна Радостић из Драчевице у Дубровнику је склопила споразум са поменутиим Пасквалом Стефанијем и својевољно ступила у најам на период од пет године.¹⁶

Дана 2. маја 1310. године Булко Бабчић из Драчевице обавезао се да ће његов син Љубоје служити Филипа Августинова у периоду од осам година. За разлику од претходно наведених, који су радили само за издржавање, Станиша из Драчевице склопио је споразум 5. јула 1310. године да служи извјесног Рига из Транија у периоду од пет година, за издржавње и симболичну новчану накнаду у износу од два перпера.¹⁷

Слуге из Драчевице ангажовао је и познати трговац људима Франческо Мангано из Берлате. Једна од служавки Франческа Мангана

¹⁴ E. Kurtović, *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne*, (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341–1526), knj. 1, knj. 2, knj. 3, Sarajevo 2019, 46, 48, 64, 81, 94, 111, 112, 137, 290, 299, 308, 370, 394, 397, 413, 432, 563, 564, итд.

¹⁵ Desomir Dobroeuic de Dračevića Bratosclavu filium suum dedit ad standum cum magistro Jacobo Boneventura de Bononia usque XXV annos proxime venturos. DAD, Div. Not. I, f. 3 (17. II 1310).

¹⁶ G. Čremošnik, *Izvori za istoriju roblja i servijalnih odnosa u našim zemljama srednjeg veka*, Istorijsko-pravni zbornik I (Sarajevo 1949) 155.

¹⁷ Исто, 158, 160.

била је Марија, кћерка Јована из Драчевице, која се обавезала да служи Франческа Мангану у периоду од 12 година за издржавање и четири перпера новчане накнаде.¹⁸

У каснијем периоду, све до друге половине XIV вијека ријетки су помени становника Драчевице који у Дубровнику склапају уговоре о служењу.¹⁹

У другој половини педесетих година XIV вијека Радица из Драчевице обавезала се да служи шест година једног млетачког племића за накнаду од 18 перпера.²⁰

Септембра 1365. године Средан Брајановић из Драчевице обавезао се да служи Матка Бобољевића у периоду од двије године. Поред становања, хране и одијевања, Средан је на крају службе добио и новчану накнаду у износу од три дуката. За поступке и понашање Средана јамчио је Милдруг Ивановић.²¹

Почетком 1368. године из Драчевице је отишао у Дубровник Микоје, звани Сеч, Милдрашић који се уговором обавезао да ће служити ђакона Пасква Бабаљевића, у периоду од четири године.²² Двије године касније из Драчевице је отишао у Дубровник и Огреа Гојчиновић који се обавезао да ће служити извјесног Фраческа годину дана, уз обавезу послодавца да му обезбиједи издржавање и на крају службе новчану накнаду од 10 перпера.²³ Под истим условима као и претходно наведени, у Дубровнику је служила Прибна, кћерка Будислава из Драчевице. Период њеног служења био је пет година.²⁴

У различитом периоду, у фебруару 1376. године двије дјевојке напустиле су Драчевицу и у Дубровнику пронашле запослење. Најприје

¹⁸ Исто, 160.

¹⁹ D. Dinić-Knežević, *Migracije stanovništva iz bližeg zaleđa u Dubrovnik u XIV veku*, *Jugoslavenski istorijski časopis* 1–2 (1974) 21–23.

²⁰ D. Dinić-Knežević, *Prilog proučavanju migracija našeg stanovništva u Italiju tokom XIII i XV veka*, *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu* XVI/1 (1973) 57–58.

²¹ Sredan Bogoeuich de Draceuiça facit manifestum quod ipse locat se et opera sua Matcho de Babalio usque ad annos duos pro ducatorum tribus et victu decenter, quos sibi dare promissit ipse Matcus [...]. DAD, Div. Canc. XX, f. 55 (19. IX 1365).

²² Micoe dictus Siec Mildrasich de Draceuiça [...]. DAD, Div. Canc. XXI, f. 161' (27. I 1368).

²³ Ogrea Goycinouich de Draceuiça facit manifestum quod ipse locat se et opera sua ad standum cum Francischio de Pola usque ad unum annum proxime futurum [...]. DAD, Div. Canc. XXII, f. 104' (24. II 1370).

²⁴ Pribna filia Budislai de Draçeuïça [...]. DAD, Div. Canc. XXIII, f. 151 (25. X 1372).

се Велна, кћерка Вукше из Драчевице, запослила као служавка на четворогодишњи период.²⁵ Седам дана касније Велисава, кћерка Болеслава из Драчевице, обавезала се да служи шест година код госпође Веке, жене покојног Нифиција де Галеч. Велислава се обавезала да ће током назначеног времена да слуша све наредбе, да чува ствари и добра. Током служења, послодавац јој је дао становање и храну, и новчану накнаду од шест перпера.²⁶

Мјесец дана касније од Велне и Велиславе Драчевицу је напустио Прибоје Радосалић, који је постао слуга Никше из Прата. Он се обавезао да служи наведеног Никшу у периоду од двије године. Поред издржавања, Прибоје је имао и новчану накнаду од шест перпера.²⁷

Захваљујући сачуваној архивској грађи у Дубровнику, познати су и називи неких средњовјековних насеља Драчевице. Из села Свети Николај из Драчевице био је Брајак Војтановић, који је у Дубровнику постао слуга Ивана Буннића. Наведени Брајак уговором се обавезао да ће у периоду од пет година чувати имовину и добра Иванова, а на име служења поред становања, хране и одјеће, на крају службе је од послодавца добио четири перпера.²⁸

Десетак мјесеци касније од наведеног Брајака из Драчевице у Дубровник је отишла и Милосава, кћерка покојног Милеше, која се обавезала да ће служити Средана Храниславића у периоду од три године.²⁹

²⁵ Velna filia Vochxe de Draçeuiça facit manifestum quod ipse locat se et opera sua ad standum cum Lauriça de Rissa usque ad annos quatuor proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. XXIV, f. 108' (10. II 1376).

²⁶ Velislaua filia Bollesclai de Draçeuiça [...]. DAD, Div. Canc. XXIV, f. 112 (17. II 1376).

²⁷ Priboe Radoslalich de Draçeuiça facit manifestum quod ipse locauit se et opera sua ad standum et seruiendum cum Nixa de Prato presenti et volenti per tempus duorum annorum proxime futurum, cui servire promisit bona fide. Et dictus Nixa dare promisit eidem victume et vestitum et in fine dicti temporis perperos VI [...]. DAD, Div. Canc. XXIV, f. 123' (11. III 1376).

²⁸ Brayach Voytanouich de Draçeuiça de villa Sancti Nicolai facit manifestum quod ipse locat se et opera sua usque ad annos quinque proxime futuros ser Johanni de Bona [...] DAD, Deb. Not. VIII, f. 118 (26. VII 1378); E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne*, I/1, (Ispisi iz knjiga zaduženja Državnog arhiva u Dubrovniku 1365–1521), Sarajevo 2017, 18.

²⁹ Miloslaua filia condam Milesii de Draçeuiça facit manifestum quod ipsa locat se et opera sua Sredano Chranislauich ibidem presenti et volenti usque ad tres annos proxime venturos [...]. DAD, Deb. Not. VIII, f. 173 (17. V 1379); E. Kurtović, *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne*, I/1, 23.

У историјској литератури је одавно истакнуто да је у средњо-вјековном Дубровнику постојала институција општинског љекара који је најчешће уговором ангажован на годину или двије дана. У питању су били љекари из градова данашње Италије. Од 1381. до 1384. године, као плаћени општински љекар интерниста, специјалиста за унутрашње болести, у Дубровнику је радио Петар Ричумбалдо, физик из Берлате (*magister Petrus Ricumbaldo phisichus*).³⁰ Половином октобра 1382. године Петар Ричумбалдо, плаћени хирург дубровачке комуне, склопио је споразум са Стојном кћерком Радана из Драчевице, која се обавезала да га служи у периоду од једне године. Стојна је служила Петра само за издржавање, и на крају служења добила је неколико одјевних предмета.³¹

Деведесетих година XIV вијека Драчевицу су напустили и отишли у Дубровник Прибил Медојевић и Прибил Милосавић. Прибил Медојевић био је слуга Илији Пуцићу, у периоду од једне године, гдје је радио само за издржавање.³² За разлику од Прибила Медојевића, Прибил Милосавић служио је Радослава Росича у периоду од три године. Поред становања, хране и одијевања, након трогодишњег служења, Радослав је Прибилу исплатио 12 перпера.³³

Поред кућне послуге, сличне уговоре о служењу склапала је млађа мушка популација која је долазила у Дубровник да изучи одређену занатску вјештину. Бројни младићи из различитих крајева, а тако и из Драчевице, ступали су у службу као шегрти код Дубровчана и придошлих страних занатлија. Приликом склапања уговора у дубровачкој канцеларији и нотаријату за дјечаке су најчешће јамчили њихови родитељи, стриц, старији брат или неки пријатељ. Тако је почетком 1394. године кројач Мароје Радогостић узео у службу Брајка Бранковића из Драчевице, који се у дубровачкој канцеларији, у присуству брата Богослава, обавезао да служи и истовремено учи кожарски занат у периоду од осам година. За понашање и поступање Брајково јамчио је његов брат Богослав. Кројач Мароје преузео је обавезу да ће у периоду од осам година Брајка

³⁰ R. Jeremić, J. Tadić, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika*, II, Beograd 1938, 16–17.

³¹ *Stoyna filia Radani de Draceuica facit manifestum quod ipsa locat se et opera sua Petar de Ricumbaldo cyrogico salariato comunis Ragusii ad standum cum eo usque ad unum annum proxime venturum [...]. DAD, Div. Canc. XXV, f. 145' (15. X 1382).*

³² *Pribil Medoeuich de Draçeuiça confiteor quod loco me meas operas et seruitia ad standum cum Helia de Poçça presente et consciente usque ad annos sex proxime venturos. [...]. DAD, Div. Canc. XXXI, f. 93' (8. I 1394).*

³³ *Pribil Milosauich de Drazeuica locauit se et operas suas Radoslauo Rosize hinc ad tres annos [...]. DAD, Div. Canc. XXXII, f. 182 (27. IX 1398).*

издржавати и подучавати свом занату, а на крају службе, према обичају града Дубровника, додијелит ће му диплому свог заната.³⁴

На изучавању кожарског заната у Дубровнику био је и Мирко Милишић из Драчевице. Он се уз допуштање своје мајке Припне обавезао да служи мајстора Мирка Радетковића кожара, на период од четири године. Са друге стране, кожар Мирко се обавезао да ће у периоду од четири године обезбиједити становање и храну имењаку Мирку из Драчевице, и истовремено га подучавати свом занату. Према дубровачком обичају, на крају службе обећао му је дати диплому свог заната.³⁵

У последњој години XIV вијека два младића из Драчевице отишла су у Дубровник на изучавање заната. Обојица су се определијели да изуче обућарски занат. Најприје је Ђуро Гојшић из Драчевице у Дубровник довео сина Радослава, и уз његову сагласност одобрио да служи и учи обућарски занат код Медоја Градојевића. Приликом склапања уговора двије стране биле су сагласне да млади Ђуро из Драчевице проведе девет година на изучавању обућарског заната. Током наведеног периода Ђуро је становао и хранио се код мајстора Медоја, учио занат и свакодневним радом отплаћивао школовање и издржавање. Након девет година службе, према дубровачком обичају, Ђуро је добио диплому обућара.³⁶ Интересантно је истаћи да су поред Ђура Гојшића у истом периоду у Драчевици живјели Богчин и Прибоје, браћа Гојшићи.³⁷

Нешто више од два мјесеца касније после наведених у Дубровник је отишао Радиша Радостић из Драчевице на изучавање обућарског заната. Радиша се обавезао да ће служити и учити занат код обућара Добрича Драгошевића, у периоду од седам година. Поред уобичајених ставки прецизираних уговором Радиша се обавезао и на послушност и чување

³⁴ Ego Braychus Branchouich de Draceuiça presente Bogoslao, fratre meo, volente et conseciente, confiteor quod loco me et operas meas Maroe Radogostich sartori ad standum cum eo usque ad VIII annos proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. XXXI, f. 11' (8. IV 1392).

³⁵ Ego Mirchus Milisich de Draçeuiça cum voluntate Pripne, matris mee, presentis et consetientis, confiteo quod loco me et operas meas ad standum cum magistro Mircho Radatchouich pillipario usque ad quatuor annos proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. XXXI, f. 152 (7. III 1395).

³⁶ Ego Jurech Goysich de Draceuiça confiteor quod loco filium meum Radoslavum, presentem et volentem et consencientem ad standum Medoe Gradoeuich caligario usque ad annos novem proxime venturos [...]. DAD, Div. Canc. XXXIII, f. 38 (4. V 1399).

³⁷ Bogzin et Priboye fraters Goisich de Drazeuiza[...]. DAD, Div. Canc. XXXIV, f. 89 (5. III 1402).

имовине, а његов учитељ Добрич да ће му обезбиједити у назначеном времену стан, храну и одијевање, и на крају службе диплому обућарског заната.³⁸

Неки Драчевичани насељавали су се у околину Дубровника и бавили се земљорадњом. Тако су се двојица браће Богдан и Радослав Драшковић из Драчевице обавезали Мари, удовици Ђурђа Ђурђевића, да раде на њеној земљи у Бргату, све док буде жива. Касније су Гојислав Градојевић и његов син Дабижив из Драчевице постали зависници од Гауче Пуцића, који им је дао кућу и башту у жупи Дубровачкој. За узврат су Гојислав и Дабижив имали обавезу да сваке године Гаучу исплате 12 перпера и дају му два поколна, и то један поклон за Божић а други за Ускрс.³⁹

Током XIV и XV вијека на подручју Дубровника дјеловали су бројни пословни људи из Фиренце. Између осталих, помиње се Јакоб, син покојног Матеје Баручија. Интересантно је поменути да је 21. фебруара 1400. године Јакоб Фирентинац узео за служавку Доброславу, кћерку Цветоја из Драчевице, која се обавезала да ће реченог Фирентинца служити у периоду од десет година. Са друге стране, Фирентинац Јакоб се обавезао да ће током наведеног периода поред становања и хране Доброслави дати двије тунике, двије кошуље, два перпера и друге потрештине. Међутим, Доброслава Цветојева није била из Драчевице из Босне, већ из истоименог мјеста из Србије.⁴⁰

И у XV вијеку је становништво из Драчевице одлазило на рад у Дубровник. На темељу склопљених уговора стиче се утисак да је положај послуге у XV вијеку био повољнији. За разлику од претходног периода, послодавци поред уобичајене обавезе да слугама обезбиједе становање, храну и одијевање, готово редовно исплаћују и новчану зараду и за краћи временски рок службе.

³⁸ Ego Radissa Radostich de Draçeuiça confiteor quod et mea bona voluntate ex certa sciencia loco me et operas meas Dobricho Dragosseuich cerdoni presenti et conducenti me ad standum cum eo ad artem calligarie et ipso seruiendum et laborandum usque septem annos proxime futuris. DAD, Div. Canc. XXXIII, f. 85 (17. VI 1399).

³⁹ Goyslao Gradoeuich et Dabibisy eius filius de Drazeviza [...]. DAD, Div. Canc. XXXII, f. 223 (12. II 1399); Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва из јужнословенских земаља у Дубровник током средњег века*, 120.

⁴⁰ Dobroslua filia Çuettoe de Draçeuiça partium Rasie confiteor quod ex carta mea sciencia et bona voluntate loco me et opera mea Jacobo, condam Mathei Baruçi de Florencia, ad presens habitator in Ragusii, presenti et receipienti me ad standum cum eo et ei seruiendum usque ad annos decem proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. XXXIII, f. 174 (21. II 1400).

Међу првим Драчевичанима који су запослење пронашли у Дубровнику у XV вијеку, а који је служио без новчане накнаде, био је Брајко Дабижиновић. Његов послодавац био је Хуан из Андалузије, код кога је служио једну годину.⁴¹

У Дубровник се настанио и Наљешко, син Милосава Петројевића из Драчевице, који се помиње 1402. године као становник Дубровника.⁴² Када је тачно дошао и под којим околностима није нам познато.

Неки Италијани наручивали су од својих земљака да им у Дубровнику пронађу способне младиће и дјевојке, и доведу их да раде у различита мјеста Апенинског полуострва. Тако су неки од младића из Драчевице одлазили да служе и уче занат у Венецији. Један од њих био је Никола, син Остоје из Драчевице, који се обавезао Франческу де Полони из Болоње, да ће служити и изучавати занат код Франческа, покојног Ђованија Ремарија из Венеције, у периоду од осам година.⁴³

Исте године, као и претходна двојица наведених, у Дубровник је дошао Радин, син Прибила Вишинића из Драчевице, који је склопио уговор са познатим Дубровчанином Ратком Првановићем. Радин се обавезао да ће Ратка служити у периоду од четири године.⁴⁴

Годину дана касније Иваниш, син Вукашина из Драчевице, уз сагласност оца, обавезао се да ће служити Млечанина Марка, патрона једне марцилиане. Договорени период служења био је четири године, а Иванишева цијена рада за наведени период, поред издржавања, износила је осам златних дуката.⁴⁵

Током 1407. године из Драчевице у Дубровник отишли су да служе Раденко Средановић и Доброслав Ђиновић. Најприје је Раденко склопио споразум са дубровачким племићем Палком Гучетићем, обавезавши се да истог служи у периоду од годину дана. Са друге стране, Палко се

⁴¹ Braychus Dabisiuouich de Draçeuiça facit manifestum quod ipse locat se et opera sua ad standum cum magistro Johannes de Andalusio ab organis habitatori Ragusii et ipsi seruiendum usque ad unum annum proxime futurum [...]. DAD, Div. Canc. XXXIV, f. 34 (4. XI 1401).

⁴² Ego Naleschus filius Millosaui Petroyeuic de Draseuiça ad presens habitator Ragusii [...] DAD, Div. Not. XI, f. 5 (13. III 1402).

⁴³ Ego Nicholla filius Hostoye de Draçeuiça confiteor quod ex certa mea sciencia et bona voluntate loco me et opera mea magistro Francischo de Pollono de Bononia [...] DAD, Div. Not. XI, f. 10 (13. III 1402).

⁴⁴ Ego Radin filius Pribili Vissinich de Drazeuiça confiteor quod ex certa mea sciencia et bona voluntate loco me et opera mea Raticho Pervanouich de Ragusio [...] DAD, Div. Not. XI, f. 21 (24. VI 1402).

⁴⁵ Ivanis fillius Vochasini de Draceuiza [...] DAD, Div. Not. XI, f. 52' (6. VI 1403).

обавезао да ће Раденку обезбиједити становање и храну, затим два пара рашне одјеће и новчану накнаду од осам перпера. За поступке Раденкове јамчио је Прибоје Милатковић.⁴⁶ Два мјесеца после Раденка у Дубровник је дошао Доброслав Ђиновић из Драчевице и склопио споразум са Стјепком Сергуловићем, обавезавши се да ће га служити у периоду од двије године. Током назначеног времена Доброслав је поред становања и хране од Стјепка добио 19 перпера и три пара одјеће од раше. За њега је јамчио Ратко Обрадовић из Конавала.⁴⁷

Дана 13. новембра 1416. године Добрашин Медојевић из Драчевице обавезао се да ће служити Марина Влага Градића, у периоду од двије године и пазити му имовину као добар слуга. Поред становања и хране Добрашин је требало да добије један пар одјеће од раше и десет перпера. За Добрашинове поступке јамчили су Добрашин Радосалић, курир, Милош Божић, поданик Пасквала Рестића, и Припко Богојевић.⁴⁸

Младићи из Драчевице у Дубровнику су најчешће служили и учили занат код мајстора који су се бавили производњом обуће, одјеће, тканина и коже. Један од таквих био је осамнаестогодишњи Прибил Миомановић из Драчевице који је служио и изучавао занат код ткача Марка Ђорђића, у периоду од двије године. Прибил се Марку обавезао да ће поступати и радити као добар слуга, да се неће удаљавати, већ ће ствари и добра чувати. Марко је Прибилу обећао да ће га држати у својој кући, хранити, одијевати и учити своме занату. На крају службе Прибил је добио и новчану накнаду у износу од 25 перпера.⁴⁹

Након завршеног заната, поред Дубровника, млади мајстори су највјероватније посао могли пронаћи и у свом родном мјесту.

На каменитом подручју Драчевице и околине велика потреба била је и за мајсторима који су се бавили обрадом камена. Изучавање наведене занатске вјештине трајало је дужи временски период. Поред осталих,

⁴⁶ Radencho Sredanouich de Draçeuiça facit manifestum quod locat se et opera sua ser Palcho de Goze usque ad unum annum proxime venturum. [...]. DAD, Div. Canc. XXXVI, f. 218' (26. VIII 1407).

⁴⁷ Dobroslavus Ginouich de Draçeuiça facit manifestum quod ipse locat se et opera suas Stipecho Serguli de Bogun usque ad duos anos proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. XXXVI, f. 242 (18. X 1407).

⁴⁸ Dobrasinus Medoeuich de Draçeuiça locauit se et opera sua ad standum cum ser Marini Blasii de Gradi pro annos duos proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. XLI, f. 45' (13. XI 1416).

⁴⁹ Pribil Miomanouich de Drazeuiçe etatis annorum XVIII vel circa, locauit se et opera suas Marco Georgi texario pannorum de lana, pro annis duobus proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. XLII, f. 37' (27. IV 1422).

Јурчо Утјешеновић из Драчевице, који је имао 18 година, у Дубровнику је склопио споразум са каменаром Храниславом да га служи у периоду од седам година. Током назначеног времена Јурчо је становао код Хранислава каменара, чувао му ствари и добра, као и све добре и законите слуге. Истовремено, Хранислав се обавезао да ће током наведеног времена Јурча подучавати свом занату, и да ће му на крају службе по обичају града, дати диплому свог заната.⁵⁰

У историјској литератури је одавно истакнуто да је покретач мануфактурне производње тканина у Дубровнику знаменити Петар Пантела из Пјаћенце.⁵¹ Током 1417. године сукнару Петру Пантели неопходан је био већи број радника, па је између осталих склопио споразум са Радокном Рајковићем из Драчевице који се обавезао да ће га у временском периоду од осам и по година служити, чувати му ствари и добра. Истовремено, Петар се уговором обавезао да ће Радокни дати становање, храну и одијевање и на крају службе 15 златних дуката.⁵²

Крајем августа 1418. године Радоје Ракић из Драчевице обавезао се да ће служити Мароја Милоковића и његовог брата у периоду од двије године. Поред становања, хране и одијевања Радоје из Драчевице на крају службе добио је и новчану накнаду у износу од 12 перпера.⁵³ Нешто касније и Милуд Милдруговић из Драчевице у Дубровнику је служио Павла Соркочевећа двије године, за издржавање, новчану накнаду у износу од 11 перпера и два пара одјеће од раше.⁵⁴

⁵⁰ Jurcho Utiessanouich de Draceuica homo etatis annorum XVIII, locauit se et opera sua ad standum cum Cranissauo petrario pro annis septe in mediate sequentibus [...]. DAD, Div. Canc. XLI, f. 141' (25. VII 1417).

⁵¹ Д. Динић-Кнежевић, *Петар Пантела – трговац и сукнар у Дубровнику*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду XIII/1 (1970) 87–90; P. Pinelli, *Tra argento grano e panni: Piero Pantella, un operatore italiano nella Ragusa del primo Quattrocento*, Firenze University Press, Firenze 2013; иста, *Piero Pantella iz Piacenze i proizvodnja tkanina u Dubrovniku u prvoj polovici 15. stoljeća*, Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku 51/1 (2013) 61–74.

⁵² Radochna Raychouich de Draceuica locauit se et opera sua pro annis octo mediate sequentibus ad standum cum ser Petro Pantella supradicto [...]. DAD, Div. Canc. XLI, f. 183 (1. XI 1417); Д. Динић-Кнежевић, *Петар Пантела – трговац и сукнар у Дубровнику*, 92.

⁵³ Radoe Racich de Draceuica locauit se et operas suas pro Maroe Milchouich, presenti et conducenti pro se et fratribus suis pro duobus annis proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. XLI, f. 287' (27. VIII 1418).

⁵⁴ Milud Mildrugouich de Draçeuica locauit se et operas suas Ser Paulo de Sorgo pro annis duobo proxime futuris [...]. DAD, Div. Not. XIII, f. 4 (20. VIII 1419).

Крајем октобра 1424. године Петко Николић из Драчевице пристао је својевољно да служи једну годину Антонија де Галиеба. Петко се обавезао да се неће без одобрења удаљавати, већ да ће марљиво служити и чувати ствари и добра. Са друге стране, Антоније је обећао Петку да ће му обезбиједити становање, храну и одијевање, и да ће се бринути о његовом здрављу. Поред тога, обавезао се да ће му након истека службе исплатити 15 перпера и дати један огртач од раше, једну капу, двије кошуље, три пара обуће од раше и једне опанке. За крађу или штету насталу због Петка, Антонију је јамчио извјесни Кагнос, коњушар у Дубровнику.⁵⁵

У документима су често истакнуте године старости слуга. Уколико се радило о малолетним особама (*etatis non legitime*), онда су уговоре склапали њихови родитељи или старатељи и били одговорни за њихово понашање. Насупрот томе, Бранко Богиловић из Драчевице био је пунољетна особа када је склопио уговор са Радосавом Добросалићем, ткачом, којем се обавезао да ће га служити у периоду од четири године. Бранко је изјавио да ће вјерно служити и ваљано радити, да неће потајно, својевољно и без знања отићи, да ће чувати и бит послушан ученик. Мајстор Радосав обавезао се да ће Бранку обезбиједити становање, храну, одјећу и обућу, затим, бринути се о његовом здрављу, и током назначеног периода учити своје занату. По истеку уговореног рока, додијелиће му и звање свог умијећа. За поступке и понашање Бранково јамчила је његова сестра Прибисава.⁵⁶

Поред Бранка Богиловића, 1425. године тројица младића из Драчевице отишла су у Дубровник на изучавање ткачког заната. Најприје се Биелан Мирковић из Драчевице из Пољица обавезао да служи и изучава ткачки занат четири године код Марка Ђорђића. Уз прецизиране и уобичајене услове које су прихватале слуге, Биелан је поред науковања ткачког заната од свог учитеља добио становање, храну, одијевање и за прву годину два перпера, а за остале три године, по три перпера годишње.⁵⁷ Затим је 26. априла 1425. године Обрад Ђурђевић из Драчевице

⁵⁵ Petchus Nicolich de Drazeuiza locauit se et opera sua usque ad unum annum proxime futurum cum ser Antonio de Galiebo presente et conducente [...]. DAD, Div. Canc. XLIII, f. 44^v – 45 (30. X 1424).

⁵⁶ Branchus Bogilouich de Drazeuica etatis legitime locauit se et opera sua pro annis quatuor in mediate ad standum cum Radosauo Dobrosaglich textore pannorum [...]. DAD, Div. Canc. XLIII, f. 69^v (8. I 1425).

⁵⁷ Bielán Mirchouich de Drazeuiza de Pogliza locauit se et opera sua usque ad annos quatuor proxime futuris Marcho de Georgio, textori pannorum, presenti et conducenti [...]. DAD, Div. Canc. XLIII, f. 90 (18. II 1425).

ступии на службу и учио занат код ткача Радоње Милошевића Берлића.⁵⁸ У мају наведене године се Радослав Војсиловић из Драчевице, који је био пунољетан, обавезао да служи три и по године Радача Кечратовића. Током наведеног времена Радослав је становао и хранио се код Радача, и пазио му ствари и добра. Мајстор Радач се обавезао да ће бринути о Радослављевом здрављу, и за одржавање истог обезбиједиће му како доликује обућу и одјећу. Истовремено га је учио ткачком занату, и на крају службе исплатио девет перпера.⁵⁹

Поред наведених који су из Драчевице одлазили да изуче занат, одлазили су и младићи који су првенствено имали намјеру да нешто зараде. Дана 18. фебруара 1425. године Радивој Влатковић из Топле се обавезао Матку Рањини да ће га служити двије године. Поред издржавања, цијена његовог рада за прву годину износила је осам, а за другу годину девет перпера.⁶⁰

Јула мјесеца наведене године Добрул Радосалић из Драчевице, по договору са дубровачким племићем Петром, сином Натала Прокула, отишао је у Конавле, у дистрихт који се налази под управом Дубровника, да марљиво ради у тамошња два млина.⁶¹

Као и Петар, тако је и његов отац Натал Прокуло узимао помоћну радну снагу из Драчевице. Код Натала Прокула служио је петнаестогодишњи дјечак Цвјетко Љубсаић из Драчевице, и то три године. Поред издржавања и бриге о здрављу, након истека три године, Цвјетко је на име служења од Натала требало да добије плату у износу три перпера.⁶² Мјесец дана касније Цвјетко Љупсалић из Драчевице склопио је споразм са дубровачким сликарем Томом да га служи у периоду од шест година. Истовремено, сликар Томо обавезао се да ће током наведеног времена бринути о Цвјетковом здрављу, према њему хумано поступати

⁵⁸ *Obrad Jurjeuich de Drazeuica ex una parte et Radogna Miloseuich Berlich textor pannorum [...]. DAD, Div. Canc. XLIII, f. 125' (26. IV 1425).*

⁵⁹ *Radossau Voisilouich de Drazeuica etatis legitime locauit se et opera sua pro annis tribus in mediate ad standum cum Radacho Cechratouich presente [...]. DAD, Div. Canc. XLIII, f. 141 (20. V 1425).*

⁶⁰ *Radivoy Vlatcouich de Topla [...]. DAD, Div. Canc. XLIII, f. 110 (21. III 1426).*

⁶¹ *Dobrul Radosalich de Draceuica promisit se et bona sua per aptai renuntiando obligando ser Petro Natalis de Proculo pro molendinario stare et macinare et ad macinando diligenter intendere ad duo molendina positas in Canali, in contrata dominii Ragusii [...]. DAD, Div. Canc. XLIII, f. 161 (4. VII 1425).*

⁶² *Cuietchus Liubsaich de Drazeuiza annorum XV obigauit se et opera sua usque ad annos tres proxime ser Natalo de Proculo presentiet eum conducenti [...]. DAD, Div. Canc. XLIV, f. 268 (12. VI 1428).*

по дубровачком обичају, и подучавати сликарском умјећу.⁶³ Интересантно да се непуну годину дана касније, у једној пословној разрешници помиње Цвјетко који се презивао Љубсавић из Драчевице, који није био пунољетан (*etatis non legitime*) и његов рођак Радич Рајковић из Драчевице.⁶⁴

Половином марта 1427. године Вукач Рађевић из Драчевице имао је преко 18 година када се обавезао да ће служити и учити занат код кројача и подстризача сукна Ђура Припчића, у периоду од шест година. Поред уобичајених ставки које се понављају и у другим уговорима о служењу и учењу заната, а односе се на понашање, поступање и издржавање, значајно је истаћи да је на крају службе Вукач из Драчевице добио диплому кројача и подстризача сукна, и новчану накнаду у износу од 10 перпера. За понашање Вукачево јамчио је власник барке Радивоје Гојшић.⁶⁵

Исти занат као и Вукач Рађевић у Дубровнику је изучавао и Радоја Милетића из Драчевице. Његов учитељ био је подстризач сукна Марко Весековић. Радојево вријеме служења и учења заната било је пет година. Поред уобичајених ставки на које су се обавезале и једна и друга страна, значајно је истаћи да је након истека наведеног периода, на име плате, Марко исплатио Радоју 16 перпера, и дао му диплому свог заната. За поступке и понашање Радоја Милетаћа јамчио је Радоје Љупковић из Драчевице и Цвјетко Стојановић из Конавала.⁶⁶

Поред раније поменутих насеља Драчевице, Светог Николаја и Пољница, у дубровачким изворима помиње се и насеље Мокрине, које се и у данашње вријеме истоимено назива. Из насеља Мокрине из Драчевице био је Радосав Прибашиновић. Он се уговором обавезао да ће служити Радашина Ђункића, мајстора за прављење штитова, у периоду од шест година. Речени Радосав се обавезао да ће током наведеног периода становати, пазити и чувати Радашинову имовину, и да се неће удаљавати без одобрења. Са друге стране, Радашин се обавезао да ће пазити Радосава и бринути о његовом здрављу, давати му храну и одјећу, и учити свом

⁶³ Ziuetchus Gliupsalich de Drazeuiza etatis adulte locauit se et opera sua usque ad sex annos proxime futuros cum Tomaio filio Primi de Ragusio, pictore [...]. J. Тадић, *Грађа о сликарској школи у Дубровнику XIII–XVI в.*, књ. I, Београд 1952, 75–76.

⁶⁴ DAD, Div. Canc. XLV, f. 208 (18. IV 1429).

⁶⁵ Volchaç Radyeuich de Draçeuīça etatis annorum XVIII et ultra locauit se et opera sua Juraghio Pripcich cimatori et sartori pro annis sex proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. XLIV, f. 123' (15. III 1427).

⁶⁶ Marcho Veseochouich cimator conduxit et accordauit Radoe Miletigh de Draceuiza presentem et promittentem pro annis quinque proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LIV, f. 118' (20. II 1440).

занату. Након истека службе на име плате даће му 10 перпера, диплому свог заната, нову одјећу, ципеле и један капут.⁶⁷

Претходно смо помињали неке младиће из Драчевице који су изучавали кожарски занат. Половином септембра 1434. године из Драчевице је у Дубровник отишао Брајко Петковић, који је служио и учио занат код кожара Радојка Грељевића, у периоду од пет година. Током наведеног периода Брајко је становао код Радојка, пазио му ствари и имовину као добар слуга. Радојко кожар поред становања, обавезао се Брајку да ће се бринути о његовој здрављу и дати му храну и одијевање, а на име плате, на крају службе, додијелит ће му диплому кожарског заната и различиту одјећу. За Брајкове поступке јамчио је његов брат Петко.⁶⁸ У истом периоду помиње се и Никола Радашиновић из Драчевице, који је служио ткача Петка Прибигнића.⁶⁹ Двије године касније и Вукота Прибисалић из Драчевице ступио је на службу у Дубровнику.⁷⁰

Младићи из Драчевице служили су дубровачке поморце, како на мору тако и на копну. Један од њих био је Милоша Вукашиновића из Драчевице, кога је на трогодишњи период ангажовао Марко Богорница из Шипана, власник једне барке. Речени Марко примио је Милоша у свој дом, обезбиједио му храну и одијевање и на крају службе, на име плате, дао му је 18 перпера.⁷¹ Септембра исте године Драчевицу је је напустио Радосав Остојић који се унајмио код једног бојџије у Дубровнику.⁷²

Током 1443. године Драчевицу је напустила и отишла у Дубровник Владислава, кћерка Божићка Маројевића, која се обавезала да служи Тонка Богчиновића, у периоду од три године. На име службе кћерке Владиславе, Божићко је од Тонка примио пет перпера.⁷³

⁶⁷ Radossavus Pribassinouich de Mocrigna de Drazeuiza locauit se et opera sua Radasino Giuncich magistro a scutis presenti et conducenti pro sex annis proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. XLVI, f. 174' (7. IV 1430).

⁶⁸ Braychus Petchouich de Srdazeuiza locauit se et opera sua Radoycho Greglieuich pilipario presenti et conducenti pro annis quinque proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. XLVIII, f. 208' (15. IX 1434).

⁶⁹ DAD, Div. Not. XIX, f. 133' (7. XI 1434).

⁷⁰ DAD, Div. Not. XXI, f. 60 (22. XI 1436).

⁷¹ Marchus Bogorniza de Zupana patronus de barcha, conduxit et accordauit pro eius fante et famulo Milos Vuchasinouich de Draceuiza, presentem et promittentem pro annis tribus proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LIV, f. 234 (20. VI 1440).

⁷² DAD, Div. Not. XXIV, f. 139' (14. IX 1440).

⁷³ Toncus Bogcinouich acordauit sibi Vladislauam filiam Bosighchi Maroeuich de Draceuigh cum consensu ipsius Bosighchi, patris sui pro sua fantesca pro tribus annis proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LVII, f. 182 (14. IV 1443).

Половином октобра наведене године Иван Маринов Бесанти узео је за слугу Николу Ненадића из Драчевице, који се обавезао да ће га служити у периоду од двије године. По обичају, Никола је од Ивана добио становање и издржавање, затим одјећу и обућу, а по истеку рока, на име служења, и новчану награду од 10 перпера. За понашање и поступање Николино јамчио је Грубач Ратковић.⁷⁴

Током 1448. године двојица младића из Драчевице отишла су у Дубровник да постану ткачки мајстори. Један од њих био је Вукац Божитковић који је служио и учио занат код ткача Радовча Радашиновића, у периоду од четири године. У наведеном времену Вукац је становао, хранио се и одијевао код Радовча, чувао му ствари и добра, и учио ткачки занат. Након истека наведеног периода Радовач је Вукцу исплатио 13 перпера, дао један нов црни мантил од раше, нову капу од фустана, једне нове ципеле од тканине, други пар нових ципела, нову кошуљу и „*brachia noua*“. За поступање Вукца Божитковића јамчили су: Иванко Добрашиновић, Никола Добрашиновић и Ратко Рајковић.⁷⁵

И Милат Бовошевић из Драчевице је служио и учио ткачки занат код Радовина Прибинича, у периоду од три године. Радовин и Милат склопили су споразум да током наведеног времена Милат станује и храни се код Радовина, који ће се по обичају бринути о његовом здрављу и подучавати га ткачком занату. На крају службе Радовин је Милату исплатио 12 перпера и дао различите одјевне предмете.⁷⁶

Половином XV вијека Драчевицу су напустили и у Дубровник отишли: Радослав Радокнић, Радоје и Болесав Лјупковић и Прибисав Цветковић. Радослав је служио код Радована Радујевића, двије године. Радослав се обавезао да ће током наведеног времена становати код послодавца Радована, чувати му ствари и добра, неће красти и неће се удаљавати. Истовремено, Радован се обавезао да ће бринути о Радосављевој здрављу, смјештају, исхрани, одјећи и обући, те након пола године даће му три и по перпера, а након истека двије године исплатит ће му 14 перпера. За понашање Радослављево јамчио је Радашин

⁷⁴ Johannes Marini de Besanti acordavit sibi pro suo famulo Nicolam Nenadigh de Draceuica, presentem et acceptantem pro annis duobus proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LVIII, f. 86 (15. X 1443).

⁷⁵ Radouaç Radassinouich conduxit et acrodavit Vochaç Bositchouich de Drazeuiza pro annis quatuor proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LXI, f. 234 (6. X 1448).

⁷⁶ Radouinus Pribignich tessarius conduxit et acordavit Millat Bouosseuich de Drazeuiza pro annis tribus proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LXI, f. 239^v (12. X 1448).

Новаковић.⁷⁷ Касније је, 26. марта 1450. године Љупко Милошевић из Драчевице дао у најам сина Радоја и кћерку Болесаву да служе Балиана из Бара, на дужи временски период.⁷⁸

Крајем јуна 1450. године Прибисав Цвјетковић, бојација и ткач, унајмио је Стефана Пеларговића из Драчевице, да га служи у периоду од четири године. Поред издржавања, Прибисав се обавезао да ће након истека четири године, на име службе, Стефану исплатити 10 перпера. За Стефаново понашање јамчио је Лукач Групковић.⁷⁹

И у другој половини XV вијека младићи из Драчевице учили су занате за: кројача, ткача, подстризача, кожара и обућара. Између осталих, Иван Радмановића из Драчевице служио је и учио занат двије године, код Лазара из Венеције који му је на име зараде исплатио шест перпера. За Ивана су јамчили Пеларг Богуновић и Бадањ Прибиловић.⁸⁰ За разлику од Ивана, Радослав Бољиновић из Драчевице служио је и учио занат четири године код Прибеље Добрашиновића, ткача. На крају службе, на име зараде, исплатио му је 12 перпера и дао разнолику одјећу и обућу.⁸¹

Вукосав Петковић, кројач, унајмио је Радосава Радичевића из Драчевице да га служи и учи кројачки занат у периоду од шест година. Између осталог, Вукосав се Радосаву обавезао да ће му на крају службе по обичају додијелити диплому свог заната. За Радослављеве поступке јамчио је његов брат Радоје Радичевић.⁸² Нешто више од мјесец дана касније од претходно поменутог у Дубровник је отишао да служи и Цвјетко, син

⁷⁷ Radouan Radueuich conduxit et accordauit Radosavum Radochnich de Drazeuiza presentem et contentantem pro annis duobus proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LXII, f. 40' (4. III 1450).

⁷⁸ Gliupchus Milosseuich de Drazeviza locauit se et acordauit Radoe filium ipsius Gliupchi et Bolesauam filiam ipsius Gliupchi presentes et consentientes [...]. DAD, Div. Canc. LXII, f. 53 (26. III 1450).

⁷⁹ Pribissaus Zuietchouich tinctor et tessarius conduxit et acrodauit Stiepan Pelargouich de Draceuiza pro annis quatuor proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LXII, f. 93 (29. VI 1450).

⁸⁰ Lazarus de Venetis sartor, conduxit et accordauit Ivanus Radmanouich de Drazeuiza, etatis legitime [...]. DAD, Div. Canc. LXII, f. 214' (5. II 1451).

⁸¹ Pribeglia Dobrassinouich textor conduxit et accordauit Radosavum Boglinouich de Drazeuiza presentem et contentantem pro annis quatuor proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LXII, f. 241' (5. IV 1451).

⁸² Vuchossaus Petchouich sartor conduxit et accordauit Radossauum Radizeuich de Drazeuiza presentem et contentantem pro annis sex proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LXIII, f. 222' (13. XI 1452).

Бачана Утјешиеновића из Драчевице, становника Дубровника. Цвјетко је служио четири године код Радослава Радоњића.⁸³

Половином XV вијека у једној изнајмљеној кући у Дубровнику гостиону са преноћиштем држао је Фирентинац Александро Гвиди.⁸⁴ Почетком фебруара 1453. године примио је једног радника да му помаже, и то Радослава, сина Прибисава Богоевића из Драчевице, који се обавезао да ће га служити у периоду од три године, за плату од 15 перпера.⁸⁵

Дана 6. јуна 1453. године Карлучио Заруло из Манфредоније је у дубровачком нотаријату склопио два уговора и ангажовао двојицу младића да служе Луциа де Матула, у периоду од три године. Један младић био је из Требиња и звао се Брајко Рачић, а други Радоња Ратковић из Драчевице. Младић из Драчевице је поред издржавања имао и новчану накнаду од седам перпера.⁸⁶ У новембру исте године, Стефан Брајковић из Драчевице се обавезао да ће служити четири године дубровачког подстризача сукна Стјепка. Поред издржавања, Стефан је имао и новчану накнаду у износу од 21 перпера.⁸⁷

Током педесетих година XV вијека младићи из Драчевице су се у Дубровнику најчешће обучавали да постану ткачи. Један од њих био је Љубиша Богдашиновић који је служио и учио занат код ткача Вукашина Радовчића, у периоду од четири године. Поред издржавања, Љубиша је на крају службе добио и новчану накнаду у износу од 12 перпера.⁸⁸

Почетком 1454. године Радман Прибановић из Драчевице обавезао се Антонију Николином да га служи у периоду од двије године, за издржавање и новчану накнаду у износу од 22 перпера.⁸⁹

Бољиун Бољашиновић, ткач, унајмио је Вукца Златковића из Драчевице, уз сагласност његове мајке Веле, да га служи и учи ткачки

⁸³ Baçan Utisienouich de Draceuiza habitator Ragusii locauit et acordauit Cuietchum filius [...]. DAD, Div. Not. XXXVII, f. 12 (29. XII 1452).

⁸⁴ J. Tadić, *Promet putnika u starom Dubrovniku*, Dubrovnik 1939, 24.

⁸⁵ DAD, Div. Not. XXXVIII, f. 15 (1. II 1453); Р. Пекић, *Фирентинци на Балкану 1300–1600*, Косовска Митровица 2012, 375.

⁸⁶ Radognam Ratchouich de Drazeuica locauit se et operas suas pro annis tribus proxime futuris Carlutio Zaruli de Manfredonia [...]. DAD, Div. Not. XXXVII, f. 74 (3. VI 1453).

⁸⁷ DAD, Div. Not. XXXVIII, f. 160' (18. XI 1453).

⁸⁸ Vocossaus Radoucich tessarius conduxit et acordauit Glubissauui Bogdassinouich de Drazeuiza pro annis quatuor proxime futuris. DAD, Div. Not. XXXVIII, f. 15' (5. II 1453).

⁸⁹ Antonius Nicole conduxit et acordauit Radman Pribanouich de Drazeuiza pro annis duobus proxime futuris [...] DAD, Div. Not. XXXVIII, f. 138' (4. I 1454).

занат у периоду од пет година. Бољуин се обавезао да ће се бринути о Вукчеву здрављу, смјештају, исхрани, обући, одјећи и учењу ткачког заната. Након пет година Вукац из Драчевице требало је да добије диплому ткача и на име зараде 15 перпера, један мантил од раше, једну капу, и један пар обуће од платна. За Вукчево понашање и поступање јамчила је његова мајка Вела.⁹⁰

Милорад Прибиловић, ткач, унајмио је Радослава Рађенковића из Драчевице да га служи и учи ткачки занат у периоду од пет година. Током петогодишњег периода Радослав је становао код Милорада, који се бринуо о његовом здрављу, хранио га, одијевао, и учио ткачком занату. Након истека пет година Милорад је, по обичају, на име зараде, добио новчану накнаду и разнолику одјећу и обућу. За Радослава је јамчио његов брат Радоња.⁹¹

Мјесец дана касније у дубровачкој канцеларији се помиње Радоња Рађенковић, који је склопио споразум са ткачем Групком Бранковићем да га служи и изучава занат у периоду од пет година. Његови услови служења и учења заната били су слични условима које је нешто раније преузео његов брат Радослав.⁹²

Дана 5. новембра 1457. године Андреа Радичевић из Драчевице, уз сагласност брата Руђе, обавезао се да служи и учи занат код Лазара кројача, у периоду од шест година.⁹³

Пет мјесеци касније Рађен Грубачевић из Драчевице дошао је у Дубровник и уговором се обавезао да ће у периоду од пет година изучавати занат и служити код Станата Радовчића, обућара. Током петогодишњег периода Рађен је становао, хранио се, одијевао и учио занат код обућара Станата и све те трошкове покривао је служећи свога учитеља.⁹⁴

⁹⁰ Bogliun Bogliassinouich textor conduxit et accordauit Vuchaç Slatchouich de Drazeuiza cum consensu Velle matris ipsius Vuchazi presentis et consentientis pro annis quinque proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LXV, f. 114' (3. XI 1455).

⁹¹ Milorad Pribilouich textor conduxit et accordauit Radossavum Radienchouich de Drazeuiza pro annis quinque proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LXV, f. 171' (21. II 1456).

⁹² Grupchus Branchouich textor conduxit et accordauit Radognam Radienchouich de Drazeuiza pro annis quinque proxime futuris [...]. DAD, Div. Canc. LXV, f. 191' (20. III 1456).

⁹³ Lazarus de Marco svitar conduxit et accordauit pro sex annis proxime futuris Andream Radiceuich de Drazeuich ibi presentem et cum consensu Rugia eius fratris [...]. DAD, Div. Canc. LXVII, f. 20' (5. XI 1457).

⁹⁴ Stanatus Radouzich calligarius conduxit et accordauit pro quinque annos proxime futuris Radienum Grubazeuich de Drazeuiza [...]. DAD, Div. Canc. LXVII, f. 107 (7. IV 1458).

Посматрајући уговоре можемо констатовати да се и једна и друга страна, тј. послуга и послодавци понекад недозвољено понашају. Због лошег поступања у казним списима дубровачког архива могу се пронаћи оптужнице против слуга, које су након крађе бјежале од послодавца. Једна од таквих била је служавка Милица, која је имала и друго име Радослава. Дана 1. фебруара 1469. године Михаел Галвани оптужио је своју служавку Милицу из Драчевице да га је покрала.⁹⁵

Почетком 1475. године из Драчевице је отишао Радоје Радашинов Станковић и у Дубровнику пронашао посао, да ради као слуга, код Руска Жилковића, у периду од двије године. Поред двогодишњег издржавања, након истека службе Руско је Радоју на име зараде исплатио седам перпера.⁹⁶ Три године касније поново се помиње Радоје Радашинов Станковић из Драчевице. Дана 8. априла Радоје је склопио нови уговор о служењу и то са Стефаном Наталисем, кројачем, којем се обавезао да ће га служити пет и по година. Насупрот томе, Стефан се обавезао да ће током наведеног периода бринути о Радојевом здрављу, примити га у своју кућу, хранити, одијевати и учити кројачком занату. Након истека наведеног рока, по обичају даће му диплому кројачког заната.⁹⁷

Из Драчевице из Новог био је четрнаестогодишњи Ђуро Владисалић који је у Дубровник дошао и уз сагласност мајке Владиславе, запослио се као слуга, код обућара Радоја Вукосалића. Обућар Радоје прихватио је Ђура у своју кућу, и обавезао се да ће бринуо о његовом здрављу, исхрани, одијевању и истовремено учити обућарском занату. Договорени период служења и изучавања обућарског заната био је седам година.⁹⁸ Два мјесеца касније у Дубровник је отишао да ради у својству слуге и Радич Радосалић из Драчевице. Он се обавезао да служи четири године у кући дубровачког племића Марина Гундулића. За прву годину служења Радич није имао новчане накнаде, а за сваку сљедећу годину Марин му је

⁹⁵ Miliza alter Radossaua de Draceuiza [...].DAD, Lam de for. XLI, f. 87 (1. II 1469).

⁹⁶ Ruschus Xilchouich conduxit et accordauit Radoe Radassini Stancouich de Draceuiza presente et se et suas operas locantem pro annis duobus proxime futuris inceptis die XIII januarii presentis [...]. DAD, Div. Canc. LXXVII, f. 9 (26. I 1475).

⁹⁷ Stephanus Natalis sartor, conduxit et accordauit in famulum suum pro annis quinque et mensibus sex proxime futuris Radoe Radassinouich Stanchouich de Draeuiza, ad artem sartorie presentem acceptantem et se et operas suas locantem [...]. DAD, Div. Canc. LXXVIII, f. 163 (8. IV 1478).

⁹⁸ Radoe Vuchossalich calligarius conduxit et accordauit in famulum suum pro annis septem proxime futuris et inceptis ad prima maii presentis Giuragh Vladissalich de Noui, annorum 14 et etiam cum consensus matris sui Vladissaue presentis et consentientis [...]. DAD, Div. Canc. LXXVIII, f. 177'-178 (23. V 1478).

плаћао по један златни дукат. За Радичево поступање и понашање јамчио је Пеко Миошић.⁹⁹

Фебруара 1479. године двојица младића Никола Радосић и Младен Радојевић отишли су из Новог у Дубровник на изучавање обућарског заната, и истовремено да служе своје учитеље. Никола је служио и учио занат код Радосава Рађенковића, и то шест година, а Младен је изучавао занат седам година код обућара Радоја Вукашиновића. Њихов јамац био је Јероним Владисалић.¹⁰⁰ Обућарски занат у Дубровнику изучавао је четири године Радован Радоњић из Драчевице, уз сагласност Вукосава Ђунаковића. Његов учитељ и послодавац био је обућар Добрич Вукотић.¹⁰¹

У Дубровнику је служио и Стефан Новаковић из Драчевице који је почетком фебруара 1480. године склопио споразум са Пасквалом Милићијевићем да код њега служи у периоду од годину дана. Цијена Стефановог једногодишњег рада износила је 45 перпера.¹⁰² Двије године касније из Драчевице у Дубровник је отишао да служи и Прибо Радојевић.¹⁰³

Неке слуге и служавке женили су се и удавали и тако трајно остајали у Дубровнику. Једна од њих била је Станислава, кћи Радоње из Драчевице, која се удала за Раденка Богдановића 13. маја 1446. године с миразом од 35 перпера. Мираз за удају Станислави дала је госпођа Јелуша, супруга Драгоја Соркочевића, код кога је Станислава била на служби.¹⁰⁴

Исељавање из Драчевице настављено је и у каснијем периоду, који превазилази оквире нашег рада. Између осталих, из Драчевице у Дубровник је отишао и Радослав Алексић који се обавезао да служи једног

⁹⁹ Ser Marin Jun. de Gondola conduxit et acordiauit in famulum suum pro annis quatuor proxime futuris Radizium Radossalich de Sdrazeuiza [...]. DAD, Div. Canc. LXXIX, f. 2 (4. VII 1478).

¹⁰⁰ Nicholam Radossalich de Noui [...]. DAD, Div. Canc. LXXIX, f. 89 (4. II 1479); Mladienum Radoeuich de Noui [...]. DAD, Div. Canc. LXXIX, f. 99 (23. II 1479).

¹⁰¹ DAD, Div. Canc. XCI, f. 47' (6. I 1496).

¹⁰² Stiepanum Nouachouich de Draceuiza [...]. DAD, Div. Canc. LXXX, f. 29' (5. II 1480).

¹⁰³ DAD, Div. Canc. LXXXI, f. 184 (28. II 1482).

¹⁰⁴ Ego Radiencius Bogdanouich pectinator confiteor quod super me et omnia mea bona pro dote et perchiuio Stanissauae filie Radogne de Drazeuza uxoris mee habui et recepi a dona Jelussa uxoris ser Dragoe de Sorgo [...]. DAD. Lib. Dot. VI, f. 81' (13. V 1446); Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва из јужнословенских земаља у Дубровник током средњег века*, 149.

Дубровчанина у периоду од четири године, за издржавање и новчану накнаду у износу од 30 перпера.¹⁰⁵

На крају је неопходно истаћи да тема о становништву средњовјековне Драчевице у Дубровнику није до краја исцрпљена. Овим, по обиму ограниченим, радом не претендујемо да разматрано питање прикажемо у цјелини, већ да систематизацијом грађе проширимо и употпунимо сазнања која ће послужити за даља истраживања о средњовјековној Драчевици.

¹⁰⁵

DAD, Div. Not. XC, f. 170^v (10. II 1513).

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ – LIST OF REFERENCES

Архиви – Archives

Državni arhiv u Dubrovniku (DAD):

- *Debita Notariae* (Deb. Not.) VIII (1377–1379).
- *Diversa Notariae* (Div. Not.), I (1310–1313); XI (1402–1408); XIII (1419–1423); XIX (1434–1435); XXI (1436–1438); XXIV (1439–1440); XXXVII (1452–1454); XXXVIII (1453–1454); XC (1512–1513).
- *Diversa Cancellariae* (Div. Canc.) IX (1328–1330); XVIII (1354–1356); XX (1365–1366); XXI (1366–1368); XXII (1369–1370); XXIII (1371–1372); XXIV (1375–1376); XXV (1381–1383); XXXI (1392–1396); XXXII (1396–1399); XXXIII (1397–1402); XXXIV (1401–1403); XXXVI (1405–1408); XLI (1416–1418); XLII (1422–1424); XLIII (1424–1426, 1406); XLIV (1426–1428); XLV (1428–1429); XLVI (142–1431); XLVIII (1433–1435); LIV (1439–1440); LVII (1442–1443); LVIII (1443–1444); LXI (1447–1448); LXII (1450–1451); LXIII (1451–1452); LXV (1455–1456); LXVII (1457–1458); LXXVII (1475–1476); LXXVIII (1477–1478); LXXIX (1478–1479); LXXX (1479–1480); LXXXI (1481–1482); XCI (1496–1497).
- *Lamenta de foris* (Lam de for.) XXXII (1456–1458); XXXVIII (1466–1467); XLI (1468–1469).
- *Liber dotium notariae* (Lib. Dot.) VI (1439–1450).

Извори – Primary Sources

- Jeremić R. – Tadić J., *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture starog Dubrovnika*, II, Biblioteka centralnog higijenskog zavoda, Beograd 1938.
- Kurtović E., *Izvori za historiju srednjovjekovne Bosne*, I/1, (Ispisi iz knjiga zaduženja Državnog arhiva u Dubrovniku 1365–1521), Građa XXXI, Centar za balkanološka ispitivanja, knj. 2, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo 2017.
- Kurtović E., *Arhivska građa za historiju srednjovjekovne Bosne*, (Ispisi iz knjiga kancelarije Državnog arhiva u Dubrovniku 1341–1526), Knj. 1, knj. 2, knj. 3, Institut za historiju, Historijski arhiv, Sarajevo 2019.
- Čremošnik G., *Izvori za istoriju roblja i servcijalnih odnosa u našim zemljama srednjeg veka*, Istorijsko-pravni zbornik I (Sarajevo 1949) 147–162.
- Драгићевић П., *Повеља краља Твртка I којом укида трг соли у Суторини*, Грађа о прошлости Босне 3 (2010) 69–80. [Dragičević P., *Povelja kralja Tvrtka I kojom ukida trg soli u Sutorini*, Građa o prošlosti Bosne 3 (2010) 69–80]
- Тадич Ј., *Грађа о сликарској школи у Дубровнику XIII–XVI в.*, књ. I, Грађа, књ. IV, Историски институт Српске академије наука, Београд 1952. [Tadić J., *Građa o slikarskoj školi u Dubrovniku XIII–XVI v.*, knj. I, Građa, knj. IV, Istoriski institut Srpske akademije nauka, Beograd 1952]

Литература – Secondary Works

- Dinić-Knežević D., *Prilog proučavanju migracija našeg stanovništva u Italiju tokom XIII i XV veka*, Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu XVI/1 (1973) 39–61.

- Dinić-Knežević D., *Migracije stanovništva iz bližeg zaleđa u Dubrovnik u XIV veku*, Jugoslovenski istoriski časopis 1–2 (1974) 19–40.
- Kurtović E., *Veliki vojvoda bosanski Sandalj Hranić Kosača*, Institut za istoriju, Sarajevo 2009.
- Pinelli P., *Piero Pantella iz Piacenze i proizvodnja tkanina u Dubrovniku u prvoj polovici 15. stoljeća*, Anali Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku 51/1 (2013) 61–74.
- Pinelli P., *Tra argento grano e panni: Piero Pantella, un operatore italiano nella Ragusa del primo Quattrocento*, Firenze University Press, Firenze 2013.
- Tadić J., *Promet putnika u starom Dubrovniku*, Turistički savez, Dubrovnik 1939.
- Hrabak B., *Herceg-Novu u doba bosanskohercegovačke vlasti (1382–1482)*, Boka 10 (Herceg-Novu 1978) 7–31.
- Атанасовски В., *Пад Херцеговине*, Народна књига, Историјски институт, Београд 1979. [Atanasovski V., *Pad Hercegovine*, Narodna knjiga, Istorijski institut, Beograd 1979]
- Динић-Кнежевић Д., *Петар Пантела – трговац и сукнар у Дубровнику*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду XIII/1 (1970) 87–144. [Dinić-Knežević D., *Petar Panela – trgovac i suknar u Dubrovniku*, Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu XIII/1 (1970) 87–114]
- Динић-Кнежевић Д., *Миграције становништва из јужнословенских земаља у Дубровник током средњег века*, Српска академија наука и уметности, Огранак у Новом Саду, Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за историју, Нови Сад 1995. [Dinić-Knežević D., *Migracije stanovništva iz južnoslovenskih zemalja u Dubrovnik tokom srednjeg veka*, Srpska akademija nauka i umetnosti, Ogranak u Novom Sadu, Filozofski fakultet u Novom Sadu, Odsek za istoriju, Novi Sad 1995]
- Злоковић М., *Словенска жупа Драчевица*, Боба 1 (Херцег Нови 1964) 51–72. [Zloković M., *Slovenska župa Dračevica*, Boka 1 (Herceg Novi 1964) 51–72]
- Пекић Р., *Фирентинци на Балкану 1300–1600*, Филозофски факултет, Косовска Митровица 2012. [Pekić R., *Firentinci na Balkanu 1300–1600*, Filozofski fakultet, Kosovska Mitrovica 2012]
- Томовић Г., *Војиновићи*, Споменица академика Симе Ћирковића, Посебна издања, књ. 61, Историјски институт, Београд 2011, 355–366. [Tomović G., *Vojinovići*, Spomenica akademika Sime Ćirkovića, Posebna izdanja, knj. 61, Istorijski institut, Beograd 2011, 355–366]
- Тошић Ђ., *Требињска област у средњем вијеку*, Историјски институт, Београд 1998. [Tošić Đ., *Trebinjska oblast u srednjem vijeku*, Istorijski institut, Beograd 1998]
- Ћирковић С., *Историја средњовековне босанске државе*, Српска књижевна задруга, Београд 1964. [Ćirković S., *Istorija srenjovekovne bosanske države*, Srpska književna zadruka, Beograd 1964]
- Ћирковић С., *Херцег Стефан Вукчић Косача и његово доба*, Посебна издања, књ. 376, Одељење друштвених наука, књ. 48, САНУ, Београд 1964. [Ćirković S., *Herceg Stefan Vukčić Kosača i njegovo doba*, Posebna izdanja, knj. 376, Odeljenje društvenih nauka, knj. 48, SANU; Beograd 1964]
- Храбак Б., *Из старије прошлости Босне и Херцеговине*, књ. I, Архивар, Београд 2003. [Hrabak B., *Iz starije prošlosti Bosne i Hercegovine*, knj. I, Arhivar, Beograd 2003]

Radmilo B. Pečić

**POPULATION OF DRAČEVICA IN DUBROVNIK
(14–15th CENTURIES)**

Summary

In the Middle Ages, Dubrovnik was the main centre in which the population from its vicinity, among others from Dračevica, came in masses. The population from this area, primarily young population, went to Dubrovnik to find jobs and learn some craftsmanship. They found work in both the domicile population and the settled foreigners who acted both inside and outside the city. This young population in Dubrovnik were primarily servants and maids, with the male population studying crafts at the same time. Many servants went to Italy, and often travelled with their employers when traveling.

Despite the fact that there were strict restrictions on the settlement of foreigners in Dubrovnik, many of those who went to Dubrovnik somehow found their way and did not get back to their places of birth. Many of them permanently stayed in Dubrovnik and married according to the customs of the city.

Keywords: Dračevica, Dubrovnik, Middle Ages, servants, crafts, migrations.

Чланак примљен: 29. 03. 2019.

Чланак коначно прихваћен за објављивање: 27. 08. 2019.